

# Capitolul I

## DREPTUL MUNCII – RAMURĂ ȘI ȘTIINȚĂ A DREPTULUI

**1. Semnificația termenului „muncă”.** Termenul (provenit din limba slavonă – *monka*)<sup>1</sup> are mai multe sensuri<sup>2</sup>.

Un prim sens, principal, este acela de *activitate productivă* (a presta o muncă eficientă, importantă), dar și de *rezultatul acestei activități* (o muncă reușită, de succes).

Al doilea sens, secundar, este de *loc de muncă* (a avea o muncă, un serviciu, o slujbă), *dar și ansamblul lucrătorilor* (munca opusă capitalului).

Declarația Organizației Internaționale a Muncii de la Philadelphia din 1944 proclamă: „Munca, fiind o expresie a personalității umane, nu poate fi tratată ca o marfă!”.

Este un adevăr confirmat de mii de ani, *că prin muncă, omul transformă nu numai natura, dar se transformă, se realizează chiar pe sine însuși*.

Dar dacă munca face omul, ea, în același timp, poate să-i amenințe condiția, să-l dezumanizeze, să-i amenințe demnitatea. În prezent, progresul științific și tehnologic, mondializarea piețelor, surse de dezvoltare și progres, expun lucrătorii riscului de a fi exploatați de agentul economiei de piață.

Esențial este că munca îi conferă fiecărui individ o identitate personală și socială, un anumit prestigiu în societate. Ea este matricea activității umane și reprezintă, în același timp, expresia individualității.

**2. Munca pentru sine și munca independentă.** În pofida denumirii sale, *dreptul muncii* nu privește orice formă de muncă, ci numai pe cea subordonată, el reglementând situația celui ce muncește în favoarea și sub autoritatea altuia, în schimbul unui salariu.

În același timp, obiectul său nu se limitează la relațiile de muncă propriu-zise, ci se referă și la acele raporturi juridice conexe (privind, de exemplu, formarea profesională, dialogul social, securitatea și sănătatea în muncă, jurisdicția muncii).

Totodată, dreptul muncii nu are în vedere munca personală, pentru sine (în gospodăria proprie) și nici pe cea *independentă* sau a *liberilor-profesioniști*.

Desfășoară activități economice independente *persoanele fizice autorizate, întreprinzătorii persoane fizice titulari ai întreprinderilor individuale, membrii familiilor care constituie întreprinderi familiale*, în temeiul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008<sup>3</sup> etc.

Pentru a înțelege semnificația noțiunilor de „activitate dependentă” și „activitate independentă” urmează să se aibă în vedere dispozițiile Codul fiscal<sup>4</sup>, conform căruia activitatea

---

<sup>1</sup> În lat. *tripalium*, în fr. *travail*; *emploi* – loc de muncă.

<sup>2</sup> A se vedea *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2016, p. 752.

<sup>3</sup> Privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale (publicată în M. Of. nr. 382 din 25 aprilie 2008), modificată ulterior.

<sup>4</sup> Legea nr. 227/2015 (publicată în M. Of. nr. 688 din 10 septembrie 2015), modificată ulterior.

dependentă este „orice activitate desfășurată de o persoană fizică într-o relație de angajare generatoare de venituri” (art. 7 pct. 1). *Activitatea dependentă la funcția de bază* este „orice activitate desfășurată în baza unui contract individual de muncă sau a unui statut special prevăzut de lege, declarată angajatorului ca funcție de bază de către angajat; în cazul în care activitatea se desfășoară pentru mai mulți angajatori, angajatul este obligat să declare numai angajatorului ales că locul respectiv este locul unde exercită funcția pe care o consideră de bază” (art. 7 pct. 2).

*Activitatea independentă* este „orice activitate desfășurată de către o persoană fizică în scopul obținerii de venituri, care îndeplinește cel puțin 4 dintre următoarele criterii”:

- persoana fizică dispune de libertatea de alegere a locului și a modului de desfășurare a activității, precum și a programului de lucru;
- persoana fizică dispune de libertatea de a desfășura activitatea pentru mai mulți clienți;
- riscurile inerente activității sunt asumate de către persoana fizică ce desfășoară activitatea;
- activitatea se realizează prin utilizarea patrimoniului persoanei fizice care o desfășoară;
- activitatea se realizează de persoana fizică prin utilizarea capacității intelectuale și/sau a prestației fizice a acesteia, în funcție de specificul activității;
- persoana fizică face parte dintr-un corp/ordin profesional cu rol de reprezentare, reglementare și supraveghere a profesiei desfășurate, potrivit actelor normative speciale care reglementează organizarea și exercitarea profesiei respective;
- persoana fizică dispune de libertatea de a desfășura activitatea direct, cu personal angajat sau prin colaborare cu terțe persoane (art. 7 pct. 3)

Activitatea independentă este caracteristică profesiilor liberale, adică a acelor „ocupații exercitate pe cont propriu de persoane fizice, potrivit actelor normative speciale care reglementează organizarea și exercitarea profesiei respective” (art. 7 pct. 34).

Prin acte normative speciale sunt reglementate o serie de profesii, dintre care unele exclusiv liberale, astfel:

- *expert contabil și contabil autorizat* (Ordonanța Guvernului nr. 65/1994<sup>1</sup>);
- *notar public* (Legea nr. 36/1995<sup>2</sup>; Ordinul ministrului Justiției nr. 2333/2013<sup>3</sup>);
- *avocat* (Legea nr. 51/1995<sup>4</sup>);
- *medic veterinar* (Legea nr. 160/1998 pentru organizarea și exercitarea profesiei de medic veterinar<sup>5</sup>);
- *auditor financiar* (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999<sup>6</sup>);

---

<sup>1</sup> Privind organizarea activității de expertiză contabilă și a contabililor autorizați (republicată în M. Of. nr. 13 din 8 ianuarie 2008), modificată ulterior. Regulamentul privind accesul la profesia de expert contabil și contabil autorizat a fost aprobat prin H.G. nr. 227/2008 (publicată în M. Of. nr. 187 din 11 martie 2008).

<sup>2</sup> Legea notarilor publici și a activităților notariale (republicată în M. Of. nr. 444 din 18 iunie 2014), modificată ulterior prin Legea nr. 25/2017 (publicată în M. Of. nr. 210 din 28 martie 2017),

<sup>3</sup> Pentru adoptarea Regulamentului de punere în aplicare a legii notarilor publici (publicat în M. Of. nr. 479 din 1 august 2013); modificat și completat prin Ordinul nr. 1618/C/2016 (publicat în M. Of. nr. 468 din 22 iunie 2017).

<sup>4</sup> Pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat (republicată în M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011), modificată ulterior prin Legea nr. 25/2017 (publicată în M. Of. nr. 210 din 28 martie 2017).

<sup>5</sup> Pentru organizarea și exercitarea profesiei de medic veterinar (republicată în M. Of. nr. 209 din 24 martie 2014).

<sup>6</sup> Privind activitatea de audit financiar (republicată în M. Of. nr. 598 din 2 august 2003), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 162/2017 (publicată în M. Of. nr. 548 din 12 iulie 2017).

- *persoanele care practică servicii publice conexe actului medical* (tehnician dentar, biochimist, logoped, optician etc.); (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 83/2000<sup>1</sup>);
- *consilier în proprietatea industrială* (Ordonanța Guvernului nr. 66/2000<sup>2</sup>; Instrucțiunile de aplicare nr. 108/2002, aprobate de directorul general al Oficiului de Stat pentru Inventii și Mărci<sup>3</sup>);
- *expert criminalist* (Ordonanța Guvernului nr. 75/2000<sup>4</sup>);
- *executor judecătoresc* (Legea nr. 188/2000<sup>5</sup>);
- *arhitect* (Legea nr. 184/2001<sup>6</sup>);
- *consultant fiscal* (Ordonanța Guvernului nr. 71/2001<sup>7</sup>);
- *detectiv particular* (Legea nr. 329/2003<sup>8</sup>);
- *psiholog cu drept de liberă practică* (Legea nr. 213/2004<sup>9</sup>);
- *trader și consultant de investiții* (Legea nr. 297/2004)<sup>10</sup>;
- *asistent social* (Legea nr. 466/2004<sup>11</sup>);
- *broker* (Legea nr. 357/2005<sup>12</sup>);
- *medic, medic dentist și farmacist* (Legea nr. 95/2006<sup>13</sup>);
- *mediator* (Legea nr. 192/2006<sup>14</sup>);
- *practician în insolvență* (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2006<sup>15</sup>);

<sup>1</sup> Privind organizarea și funcționarea cabinetelor de liberă practică pentru servicii publice conexe actului medical (publicată în M. Of. nr. 291 din 27 iunie 2000), aprobată prin Legea nr. 598/2001 (publicată în M. Of. nr. 711 din 8 noiembrie 2001).

<sup>2</sup> Privind organizarea și exercitarea profesiei de consilier în proprietate industrială (republicată în M. Of. nr. 1019 din 21 decembrie 2006).

<sup>3</sup> Publicată în M. Of. nr. 826 din 15 noiembrie 2002, modificate prin Ordinul nr. 113/2009 (publicat în M. Of. nr. 633 din 24 septembrie 2009).

<sup>4</sup> Privind organizarea activității de expertiză criminalistică (publicată în M. Of. nr. 407 din 29 august 2000), aprobată prin Legea nr. 488/2002 (publicată în M. Of. nr. 578 din 5 august 2002), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 156/2011 (publicată în M. Of. nr. 519 din 22 iulie 2011).

<sup>5</sup> Privind executorii judecătorești (republicată în M. Of. nr. 738 din 20 octombrie 2011), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 138/2014 (publicată în M. Of. nr. 753 din 7 octombrie 2014).

<sup>6</sup> Privind organizarea și exercitarea profesiei de arhitect (republicată în M. Of. nr. 470 din 26 iunie 2014), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 43/2017 (publicată în M. Of. nr. 226 din 3 aprilie 2017).

În aplicarea acestei legi au fost adoptate Normele metodologice, aprobate prin H.G. nr. 932/2010 (publicată în M. Of. nr. 645 din 16 septembrie 2010), modificată ulterior. A mai fost aprobat Codul deontologic al profesiei de arhitect (publicat în M. Of. nr. 342 din 21 mai 2012).

<sup>7</sup> Privind organizarea și exercitarea profesiei de consultant fiscală (publicată în M. Of. nr. 538 din 1 septembrie 2001), aprobată prin Legea nr. 198/2002 (publicată în M. Of. nr. 287 din 29 aprilie 2002), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 197/2015 privind aprobarea O.U.G. nr. 8/2014 pentru modificarea și completarea unor acte normative și alte măsuri fiscal-bugetare (publicată în M. Of. nr. 529 din 16 iulie 2015).

<sup>8</sup> Privind exercitarea profesiei de detectiv particular (republicată în M. Of. nr. 178 din 12 martie 2014), modificată prin O.G. nr. 2/2017 (publicată în M. Of. nr. 568 din 17 iulie 2017).

<sup>9</sup> Privind exercitarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Psihologilor din România (publicată în M. Of. nr. 492 din 1 iunie 2004), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 187/2012 (publicată în M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012).

<sup>10</sup> Privind piața de capital (publicată în M. Of. nr. 571 din 29 iunie 2004), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 24/2017 privind emitenții de instrumente financiare și operațiuni de piață (publicată în M. Of. nr. 213 din 29 martie 2017).

*Traderii* sunt persoane juridice care efectuează exclusiv în nume și pe cont propriu tranzacții cu instrumente financiare derivate, de natura contractelor futures și cu opțiuni. Ei vor fi autorizați în condițiile prevăzute prin reglementările C.N.V.M. (Consiliul Național al Valorilor Mobiliare) și vor fi înscrși în Registrul C.N.V.M. Pot opera numai cu acordul operatorului de piață și în conformitate cu reglementările respectivei piețe reglementate.

<sup>11</sup> Privind statutul asistentului social (publicată în M. Of. nr. 1088 din 23 noiembrie 2004), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 187/2012 (publicată în M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012).

<sup>12</sup> Privind bursele de mărfuri (publicată în M. Of. nr. 1115 din 9 decembrie 2005).

<sup>13</sup> Privind reforma în domeniul sănătății (republicată în M. Of. nr. 652 din 28 august 2015), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 110/2017 (publicată în M. Of. nr. 389 din 24 mai 2017).

<sup>14</sup> Privind medierea și organizarea profesiei de mediator (publicată în M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006), modificată ulterior.

<sup>15</sup> Privind organizarea activității practicienilor în insolvență (republicată în M. Of. nr. 724 din 13 octombrie 2011), modificată ulterior.

- *tehnician dentar* (Legea nr. 96/2007<sup>1</sup>);
- *practician de medicină complementară/alternativă* (Legea nr. 118/2007<sup>2</sup>);
- *asistent medical și moașă* (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 144/2008<sup>3</sup>);
- *dietetician* (Legea nr. 256/2015<sup>4</sup>) etc.

Unii membri ai profesiunilor enumerate pot fi, exclusiv, liber-profesioniști, ori salariați, dar (nu doar) ei pot avea, concomitent, ambele calități. De exemplu, medicii, ca regulă, sunt salariați în rețeaua sanitară de stat, iar unii dintre ei își exercită profesiunea (liberală) și în cabinete particulare. De altfel, există mai multe forme și modalități de exercitare a profesiilor liberale: individual, asociativ, în baza unui contract individual de muncă sau a unui contract civil. Este cazul, de pildă, al: experților contabili și contabililor autorizați, auditorilor financiari, consilierilor în proprietate industrială, experților criminaliști, detectivilor particulari, psihologilor, mediatorilor, geodezilor etc.

Meseriașul sau artizanul (croitor, tâmplar, fierar etc.), medicul sau farmacistul liber-profesionist care își desfășoară activitatea la sediul profesional (atelier, cabinet etc.) pentru diverși clienți sunt supuși normelor dreptului civil în relațiile cu aceștia și nu ale dreptului muncii.

Și munca autonomă (independentă) se realizează în baza unui raport juridic (*locatio operis*) existent între prestator și beneficiar, dar el prezintă anumite caracteristici, și anume:

- exclude subordonarea prestatorului față de beneficiar, părțile aflându-se pe poziții de egalitate;
- prestatorul are autonomie de gestiune, dispunând de independență din punct de vedere al timpului, locului și modului de organizare a propriei activități (bineînțeleas în limitele impuse de contract sau de natura prestației);
- desfășurarea activității poate fi încredințată unor împuterniciți sau prepuși, dar unicul responsabil față de beneficiar este prestatorul contractant;
- activitatea prestată în cazul muncii independente este privită unitar (în timp ce în cazul muncii subordonate ea are un caracter succesiv);
- remunerația (prețul muncii) se prezintă tot unitar, global<sup>5</sup>, fiind stabilită pentru rezultatul final al lucrării;
- riscul activității aparține prestatorului etc.

În concluzie, dreptul muncii nu se aplică liberilor profesioniști și nici celorlalte persoane care desfășoară activități independente sau în baza unor legi speciale ori sunt membri ai consiliilor de administrație, cenzori, consilieri locali și județeni, experți, arbitri, mediatorii, autori etc.

**3. Munca subordonată.** Ca principiu, subiectele de drept în viața civilă sunt libere și egale. Dar individul, stăpân pe actele sale, își pierde statutul menționat atunci când dobândește calitatea de salariat. Subordonarea îl privează de libertatea sa civilă în relația juridică inegalitară cu angajatorul său. Drept consecință, el va fi supus puterii de direcție a acestuia.

Așa fiind, munca subordonată este cea prestată de o persoană fizică pentru un beneficiar persoană juridică sau fizică sub autoritatea acesteia din urmă<sup>6</sup>.

<sup>1</sup> Privind exercitarea profesiei de tehnician dentar, precum și înființarea, organizarea și funcționarea Ordinului Tehnicienilor Dentari din România (republicată în M. Of. nr. 269 din 24 aprilie 2009), modificată ulterior.

<sup>2</sup> Privind organizarea și funcționarea activităților și practicilor de medicină complementară/alternativă (publicată în M. Of. nr. 305 din 8 mai 2007).

<sup>3</sup> Privind exercitarea profesiei de asistent medical generalist, a profesiei de moașă și a profesiei de asistent medical, precum și organizarea și funcționarea Ordinului Asistenților Medicali Generaliști, Moașelor și Asistenților Medicali din România (publicată în M. Of. nr. 785 din 24 noiembrie 2008), modificată ulterior.

<sup>4</sup> Legea nr. 256/2015 privind exercitarea profesiei de dietetician, precum și înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Dieteticienilor din România (publicată în M. Of. nr. 825 din 5 noiembrie 2015).

<sup>5</sup> A se vedea, de exemplu, Legea nr. 109/2005 privind instituirea indemnizației pentru activitatea de liber-profesionist a artiștilor independenți sau executanți din România (republicată în M. Of. nr. 384 din 5 iunie 2009), modificată prin O.U.G. nr. 103/2013 (publicată în M. Of. nr. 703 din 15 noiembrie 2013).

<sup>6</sup> A se vedea și A. Ștefănescu, *Discuții privind Dreptul muncii și „Dreptul profesional”*, în RRDM nr. 3/2013, p. 50-52.



Este cazul celei îndeplinite de salariați, ca urmare a încheierii contractului individual de muncă, de funcționari publici, militari, magistrați, demnitari, diplomați, personalul cultelor religioase etc.

Munca subordonată, la rândul său, prezintă caracteristici proprii ce o individualizează, față de munca autonomă sau independentă, și anume:

- angajatul (prestatorul) devine membru al unui colectiv (de angajați) din cadrul angajatorului;
- el se supune normelor de disciplină impuse de beneficiarul muncii și desfășoară activitatea sub supravegherea acestuia, în cadrul unui program de lucru;
- munca trebuie prestată personal (*facendi necessitas*);
- riscul activității îl suportă angajatorul, nu angajatul;
- pentru munca prestată (care are un caracter succesiv, în timp), angajatul primește periodic salariu (remunerație) etc.

Forme atipice de muncă subordonată sunt cele prestate de *voluntari*, în temeiul contractului de voluntariat potrivit Legii nr. 78/2014<sup>1</sup>, de zilieri potrivit Legii nr. 52/2011 privind exercitarea unor activități cu caracter ocazional desfășurate de zilieri<sup>2</sup>, precum și cea, consecință a unor obligații legale, de pildă, de:

- persoanele (contravenienți) care execută sau prestează o muncă neremunerată (activitate) în folosul comunității<sup>3</sup>;
- persoanele apte de muncă din familiile pentru care se asigură un venit minim garantat, obligate să presteze lunar diverse activități într-un volum de cel mult 72 de ore<sup>4</sup>.

Dar, în situațiile de mai sus, prestatorii nu au calitatea de angajați (salariați) și, evident, pentru munca îndeplinită ei nu beneficiază de salariu (remunerație etc.). Astfel, Legea nr. 52/2011 dispune că „raportul dintre zilier și beneficiar se stabilește fără încheierea unui contract de muncă” (art. 3); iar reglementarea activităților ocazionale prestate de zilieri derogă de la dispozițiile Codului muncii (art. 2).

**4. Definiția dreptului muncii.** Ca orice altă ramură a dreptului, și dreptul muncii reprezintă un ansamblu de norme juridice cu un obiect distinct de reglementare: *relațiile sociale de muncă*.

Aceste relații se stabilesc între cei ce utilizează forță de muncă – *angajatori* (patroni) – și cei care prestează munca – *salariați* (angajați).

În sensul Codului muncii [art. 14 alin. (1)], „prin *angajator* se înțelege persoana fizică sau juridică ce poate, potrivit legii, să angajeze forță de muncă pe bază de contract individual de muncă”<sup>5</sup>.

Potrivit Legii dialogului social nr. 62/2011, *angajatul* este persoana fizică, parte a unui contract individual de muncă sau raport de serviciu, care prestează muncă, pentru și sub autoritatea unui angajator și beneficiază de dreptul prevăzut de lege, precum și de dispozițiile contractelor sau acordurilor colective de muncă aplicabile [art. 1 lit. g)].

---

<sup>1</sup> Privind reglementarea activității de voluntariat (publicată în M. Of. nr. 469 din 26 iunie 2014) modificată ulterior prin Legea nr. 175/2016 (publicată în M. Of. nr. 812 din 14 octombrie 2016). Asemănător, exercită activități specifice pompierii voluntarii civili, în baza Legii nr. 307/2006 privind apărarea împotriva incendiilor (publicată în M. Of. nr. 633 din 21 iulie 2006), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 146/2017 (publicată în M. Of. nr. 491 din 28 iunie 2017).

<sup>2</sup> Republicată în M. Of. nr. 947 din 22 decembrie 2015, modificată prin Legea nr. 86/2018 (publicată în M. Of. nr. 313 din 10 aprilie 2018).

<sup>3</sup> A se vedea: O.G. nr. 55/2002 privind regimul juridic al sancțiunii prestării unei activități în folosul comunității (publicată în M. Of. nr. 642 din 30 august 2002), aprobată prin Legea nr. 641/2002 (publicată în M. Of. nr. 900 din 11 decembrie 2002), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 294/2009 (publicată în M. Of. nr. 645 din 1 octombrie 2009); art. 391 alin. (2) din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor (publicată în M. Of. nr. 410 din 25 iulie 2001), modificată ulterior, inclusiv prin O.U.G. nr. 17/2014 (publicată în M. Of. nr. 629 din 27 august 2014).

<sup>4</sup> A se vedea Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat (publicată în M. Of. nr. 410 din 20 iulie 2001), modificată ulterior, inclusiv prin Legea nr. 342/2015 (publicată în M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

<sup>5</sup> Legea dialogului social nr. 62/2011 definește angajatorul ca acea persoană fizică sau juridică ce poate, potrivit legii, să angajeze forță de muncă pe bază de contract individual de muncă sau raport de serviciu [art. 1 lit. e)]. Noțiunea de angajator este extrem de largă; se observă că ea cuprinde și autoritățile/instituțiile publice.

Legiuitorul, aşadar, prin termenul de „angajat” are în vedere atât *salariaţii* supuşi contractelor individuale de muncă, cât şi *funcţionarii publici*, aflaţi în raporturi de serviciu cu autorităţile/instituţiile publice din care fac parte.

Legea nr. 467/2006 privind stabilirea cadrului general de informare şi consultare a angajaţilor<sup>1</sup> defineşte *angajatul* ca acea „persoană fizică, parte a unui contract individual de muncă sau raport de muncă, care prestează munca pentru şi sub activitatea unui angajator, şi beneficiază de drepturile prevăzute de legea română precum şi de contractele şi acordurile de muncă” [art. 3 lit. c)].

Anumite persoane, de regulă juridice (societăţi comerciale, societăţi sau companii naţionale, regii autonome, alte organizaţii cu scop lucrativ, instituţii publice etc.), denumite, uneori, generic *unităţi*<sup>2</sup>, au nevoie, pentru înfăptuirea obiectului lor de activitate, de ajutorul unor angajaţi (salariaţi), aceştia, pe baza promisiunii că vor fi remuneraţi (salarizaţi), răspund cererii şi se plasează sub autoritatea beneficiarilor muncii lor.

Ei vor depinde astfel *juridic* şi *economic* de angajatori. *Depind juridic* deoarece au obligaţia de subordonare: să realizeze întocmai sarcinile de serviciu, să respecte ordinea şi disciplina muncii, instrucţiunile şefilor ierarhici. *Depind economic*, deoarece, în schimbul muncii, primesc periodic *salariu*, de cele mai multe ori singura lor sursă de existenţă.

Între cele două părţi – angajator şi salariaţi – iau naştere atât relaţii individuale, dar şi colective, consecinţă a individualizării dialogului social, a existenţei unor drepturi şi obligaţii distincte ale partenerilor sociali în procesul muncii, ca subiecte de drept, a încheierii contractelor (acordurilor) colective de muncă.

Unii autori<sup>3</sup>, în definirea dreptului muncii, pornesc de la faptul că acesta este o *disciplină ştiinţifică*, el neputându-se confunda sau echivala cu un ansamblu de reglementări. Se consideră astfel că „dreptul muncii constituie o disciplină a ştiinţelor juridice care studiază aspectele teoretice şi practice ale raporturilor juridice de muncă născute între angajatori şi cei subordonaţi acestora în baza contractelor individuale şi colective de muncă, precum şi rolul statului în desfăşurarea acestor raporturi”.

Fireşte, dreptul muncii constituie şi o disciplină ştiinţifică – mărturie stau numeroasele cursuri, tratate şi alte lucrări care îi sunt consacrate, precum şi faptul că este înscris în programele de învăţământ ale facultăţilor de drept –, dar el este, înainte de toate, o ramură a dreptului alături de celelalte ramuri (subsisteme) ale sistemului dreptului naţional.

În concluzie, *dreptul muncii este acea ramură a sistemului de drept alcătuită din ansamblul normelor juridice care reglementează relaţiile individuale şi colective de muncă, atribuţiile organizaţiilor sindicale şi patronale, conflictele de muncă, aspecte ale inspecţiei şi jurisdicţiei muncii*<sup>4</sup>.

Denumirea de drept al muncii desemnează şi disciplina sau ramura ştiinţelor juridice care studiază normele menţionate.

**5. Dreptul individual şi dreptul colectiv al muncii.** Din definiţia dreptului muncii rezultă că acesta reglementează nu numai relaţiile individuale, dar şi pe cele colective de muncă. În acest sens, este Codul muncii (art. 10), care se referă şi la *drepturile colective* ale salariaţilor membri de sindicat [art. 214 alin. (1)].

În plus, este îndeobşte cunoscut că dreptul muncii presupune negocierea condiţiilor de muncă (chiar în cazul funcţionarilor publici).

Negocierea este *individuală*, se finalizează prin încheierea contractului individual de muncă şi *colectivă*, concretizată în încheierea contractului (acordului) colectiv (de muncă).

Drept consecinţă, se poate vorbi de dreptul individual al muncii şi de dreptul colectiv al muncii.

<sup>1</sup> Publicată în M. Of. nr. 1006 din 18 decembrie 2006.

<sup>2</sup> În concepţia dialogului social, *unitatea* este persoana juridică ce angajează nemijlocit forţa de muncă [art. 1 lit. I)].

<sup>3</sup> V. Dorneanu, *Dreptului muncii. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p. 16-17.

<sup>4</sup> Al. Ţiclea (coord.), *Dreptul public al muncii*, Ed. Wolters Kluwer, Bucureşti, 2010, p. 36.

Primul se referă, așadar, la încheierea, executarea, suspendarea, încetarea și nulitatea contractului individual de muncă, inclusiv la drepturile și obligațiile celor două părți în procesul muncii, la soluționarea litigiilor dintre ele, la răspunderea pe care o are una față de cealaltă și chiar la formarea profesională.

Dreptul colectiv al muncii privește nu numai încheierea, executarea, modificarea, suspendarea și încetarea contractului (acordului) colectiv (de muncă), ci și:

– statutul legal al organizațiilor sindicale și al celor patronale (parteneri sociali), rolul lor în domeniul raporturilor juridice de muncă, în implicarea în dialogul social, inclusiv în funcționarea tripartismului;

– negocierea colectivă a condițiilor de muncă;

– conflictele colective de muncă și greva<sup>1</sup>.

Așadar, „se poate afirma că în sfera dreptului colectiv al muncii se includ libertatea de asociere, negocierea colectivă, acțiunile colective și implicarea salariaților în luarea deciziilor (...)”<sup>2</sup>.

Dreptul colectiv al muncii a fost definit<sup>3</sup> ca ansamblul normelor juridice ce reglementează relațiile între salariați sau grupuri de salariați, pe de o parte, și un angajator sau grupuri de angajatori, de cealaltă parte.

Desigur că există interdependențe, corelații și influențe reciproce între dreptul individual și dreptul colectiv al muncii; unul fără altul nu poate exista. Cele două noțiuni sunt mai mult creații doctrinare, care răspund necesităților didactice.

**6. Obiectul dreptului muncii.** Din definiția dată acestei ramuri și științe a dreptului rezultă că în obiectul său intră, în primul rând, *relațiile sociale de muncă*, care, reglementate de normele juridice, devin *raporturi juridice de muncă*.

Noțiunea de relații de muncă are o sferă foarte largă; *ea cuprinde totalitatea relațiilor care se formează între oameni în procesul muncii, pe baza aplicării directe a forței de muncă la mijloacele de producție*, și nu doar pe cele izvorâte din contractele de muncă. Într-adevăr, la raporturile de muncă propriu-zise se adaugă raporturile de serviciu, precum și alte raporturi sociale care implică și ele prestarea unor munci.

În literatura juridică<sup>4</sup> se discută și problema existenței unui drept al muncii exhaustiv – *dreptul profesional* ca ramură distinctă de drept, ce „ar cuprinde toate raporturile juridice de muncă, civile, de drept public ș.a. – în temeiul cărora este posibil ca o persoană să presteze o muncă remunerată”.

Această nouă ramură de drept ar cuprinde raporturile juridice care izvorăsc din contractul individual de muncă (inclusiv al cooperabililor), precum și pe cele ale:

– demnitarilor;

– funcționarilor publici;

– magistraților.

Lor li se adaugă raporturile juridice în care se află cu clienții lor persoanele care practică o activitate independentă ca persoană fizică sau ca întreprindere familială ori ca profesie liberală (dreptul profesiilor).

Între cele două părți – angajatori și angajați – iau naștere atât relații individuale, dar și colective, consecință a instituționalizării dialogului social, a existenței unor drepturi și obligații distincte ale partenerilor sociali în procesul muncii, ca subiecte de drept, a încheierii contractelor (acordurilor) colective de muncă.

Având în vedere diversitatea relațiilor sociale, care compun obiectul dreptului muncii, acesta nu poate fi considerat nici exclusiv privat, dar nici numai public el prezentând carac-

<sup>1</sup> I. Tr. Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de dreptul muncii*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 38-39.

<sup>2</sup> R. Dimitriu, *O perspectivă asupra dreptului colectiv al muncii*, în RRDM nr. 7/2010, p. 10.

<sup>3</sup> M. Volonciu, *Negocierea contractului colectiv de muncă*, Ed. Omnia Uni SAST, Brașov, 1999, p. 25.

<sup>4</sup> A se vedea I. Tr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40-41, A. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 55-56.

teristicile unui „drept mixt”. Este motivul pentru am lansat ideea (teoretică) a existenței *dreptului public al muncii* – subramură a dreptului muncii<sup>1</sup>.

Dreptul muncii este *privat*, deoarece, în principal, este dreptul contractelor (individuale și colective) de muncă<sup>2</sup>.

Este *public* întrucât este și *dreptul funcției publice*; reglementând relațiile sociale de muncă (de serviciu) nu doar al diferitelor categorii de funcționari publici, dar și al magistraților, demnitarilor, diplomaților etc. În plus, statul, ca actor al domeniului social, intervine pe piața muncii pentru reglarea acestora și în relațiile de muncă în scopul protejării angajaților; organizează formarea profesională, reglementează securitatea și sănătatea în muncă, asigură Inspecția Muncii și jurisdicția muncii etc.

Este fără nicio îndoială că în ultima vreme are loc o mișcare reciprocă de influențare a dreptului muncii prin reguli protective de drept privat al muncii. Este imposibil să vorbim despre un drept al muncii *pur*, fără niciun element de drept public și, în același timp, de un drept al funcției publice, de asemenea *pur*, fără niciun element de drept privat al muncii. De altfel, din punct de vedere al protecției lucrătorului (fie el salariat sau funcționar public<sup>3</sup> etc.), întrepătrunderea dintre public și privat este inevitabilă<sup>4</sup>.

De aceea, teoretic, se poate susține că există un drept public al muncii, alcătuit din norme aparținând atât dreptului privat, cât și dreptului public.

În opinia noastră, nu există nicio contradicție, *in terminis*, în sintagma (doctrinară) „dreptul public al muncii” și, în același timp, nu este afectată nici viziunea „monistă” asupra obiectului dreptului muncii.

Este fără niciun dubiu că în cazul relațiilor de serviciu (de muncă) ale funcționarilor publici, militarilor, magistraților, diplomaților etc., predomină caracterul public al acestora, precum și, firesc, al normelor care le reglementează. De aici sintagma (teoretică) *dreptul public al muncii*.

În sfera de reglementare a dreptului muncii intră și așa-numitele raporturi juridice *conexe* (formarea profesională, securitatea și sănătatea în muncă, organizarea, funcționarea și atribuțiile sindicatelor și patronatelor, jurisdicția muncii)<sup>5</sup>, denumite astfel pentru că derivă din existența relațiilor sociale de muncă ori sunt grefate pe acestea, servind la organizarea muncii și la asigurarea condițiilor pentru desfășurarea ei.

**7. Noțiunea raporturilor juridice de muncă.** Am arătat că obiectul de reglementare al dreptului muncii îl constituie raporturile juridice de muncă, care pot fi individuale și colective.

Tradițional, raporturile de muncă sunt definite *ca acele relații sociale reglementate de lege, ce iau naștere între o persoană fizică, pe de o parte, și, ca regulă, o persoană juridică (societate comercială, regie autonomă, unitate bugetară etc.), pe de altă parte, ca urmare a prestării unei anumite munci de către prima persoană în folosul celei de a doua, care, la rândul ei, se obligă să o remunereze și să creeze condițiile necesare prestării acestei munci*<sup>6</sup>.

*Potrivit Curții de Justiție a Comunităților Europene*, principala caracteristică a relațiilor de muncă o constituie faptul că „o persoană îndeplinește, într-o anumită perioadă, pentru o altă persoană și sub îndrumarea acesteia, prestații în schimbul cărora primește o remunerație”<sup>7</sup>.

<sup>1</sup> Al. Țiclea, *Opinii privind dreptul public al muncii – subramură a dreptului muncii*, în RRDM nr. 4/2009, p. 11-12.

<sup>2</sup> S. Ghimpu, I. Tr. Ștefănescu, Ș. Beligrădeanu, Gh. Mohanu, *Dreptul muncii, Tratat*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 8-9.

<sup>3</sup> Curtea de Justiție a Uniunii Europene a considerat că funcționarii publici trebuie asimilați salariaților în ceea ce privește libera circulație a lucrătorilor (Hotărârea din 24 martie 1994, în Cauza 71/1993, *Van Poucke*).

<sup>4</sup> I. Tr. Ștefănescu, *Tratat...*, *op. cit.*, p. 40.

<sup>5</sup> Din cadrul acestor raporturi conexe au făcut parte și cele ce priveau asigurările sociale. Însă, ca urmare a transformărilor intervenite în domeniul dreptului muncii, începând cu anul 1990, a revenirii acestuia în categoria ramurilor de drept privat, asigurările sociale sunt integrate unei noi ramuri de drept – dreptul securității sociale – așa cum este de altfel în toate țările dezvoltate ale lumii (Al. Țiclea, L. Georgescu, *Dreptul securității sociale*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 68).

<sup>6</sup> A se vedea în acest sens, S. Ghimpu, I. Tr. Ștefănescu, Ș. Beligrădeanu, Gh. Mohanu, *op. cit.*, p. 7.

<sup>7</sup> Hotărârea din 4 iunie 2009 în cauzele C-22/08, cit. de O. Ținca, *Observații privind contractul individual de muncă*, în RRDM, nr. 5/2009, p. 37-38.



Existența relației de muncă nu depinde de denumirea pe care părțile o dau convenției pe care o încheie, ci de condițiile de fapt în care este prestată activitatea.

Rezultă că subiectele raportului juridic de muncă, în accepțiunea avută în vedere, sunt – după cum am mai subliniat – angajatorul și salariatul (angajatul).

Acest raport se caracterizează prin aceea că:

- poate exista numai între două persoane, spre deosebire de raportul obligațional civil, în cadrul cărora poate fi, uneori, o pluralitate de subiecte active sau pasive;

- se stabilește, ca regulă, numai între o persoană juridică și o persoană fizică, ori, excepțional, numai între două persoane fizice, fiind exclusă existența raportului juridic de muncă între două persoane juridice, deoarece persoana care prestează munca nu poate fi, prin ipoteză, decât o persoană fizică;

- raportul juridic de muncă are caracter personal, fiind încheiat *intuitu personae*, atât în considerarea pregătirii, aptitudinilor și calităților persoanei care prestează munca, cât și în funcție de specificul celeilalte părți, având în vedere colectivul, climatul și condițiile de muncă existente în cadrul acesteia.

Trăsătura proprie, fundamentală, caracteristică și determinantă a raportului de muncă este constituită de *relația de subordonare*, existentă între subiectele acestui raport, în sensul că persoana care prestează munca este subordonată celui alt subiect al raportului respectiv.

Consecința subordonării, sub aspectul obiectului și conținutului raportului juridic de muncă, constă în aceea că, cel ce angajează stabilește programul și locul de muncă al personalului său având, în același timp, dreptul de a-i da indicații, generale sau amănunțite, cu privire la modalitățile realizării sarcinilor de serviciu. Salariatul nu poate refuza îndeplinirea lor, chiar dacă sub aspectul oportunității, eficienței economice, interesului serviciului, indicațiile nu ar reprezenta soluția optimă ori ar fi greșite. În esență, deci, subordonarea constă în dreptul exclusiv al angajatorului de a organiza, în condițiile legii, munca salariatului în colectivul său.

O altă consecință a subordonării se manifestă prin obligația angajatului de a respecta disciplina muncii, în caz contrar fiind pasibil de răspundere disciplinară, ale cărei efecte constau în aplicarea de sancțiuni.

**8. Trăsăturile raporturilor juridice de muncă.** Raporturile juridice *individuale* de muncă sunt caracterizate de anumite trăsături care le delimitează și individualizează de alte raporturi juridice.

a) Raportul juridic de muncă ia naștere, ca regulă, prin încheierea unui contract individual de muncă<sup>1</sup>.

Pe baza acestui contract își desfășoară activitatea marea majoritate a personalului, și anume cel încadrat în societăți comerciale (cu capital integral sau majoritar de stat ori privat), regii autonome, companii și societăți naționale, unități bugetare, alte persoane juridice<sup>2</sup> sau fizice<sup>3</sup>.

Nu se întemeiază pe un contract individual de muncă activitatea prestată de:

- cei ce îndeplinesc serviciul militar activ sau alternativ ori sunt concentrați sau mobilizați conform Legii nr. 446/2006 privind pregătirea populației pentru apărare<sup>4</sup>;

---

<sup>1</sup> Deși aceasta este regula, sunt situații când izvorul raporturilor juridice de muncă îl constituie alte acte juridice, de exemplu actul administrativ de numire în funcție în cazul funcționarilor publici, ordinul de acordare a gradului militar în cazul militarilor în activitate etc. (a se vedea *infra*, pct. 12 și 13).

<sup>2</sup> De exemplu: organizații cooperatiste (meșteșugărești, de consum), societăți agricole, asociații și fundații, sindicate etc.

<sup>3</sup> Și persoanele fizice, conform Codului muncii [art. 14 alin. (1)], pot avea calitatea de angajator.

<sup>4</sup> Publicată în M. Of. nr. 990 din 12 decembrie 2006, modificată prin Legea nr. 128/2012 (publicată în M. Of. nr. 491 din 18 iulie 2012).

A se vedea și H.G. nr. 1204/2007 privind asigurarea forței de muncă necesare pe timpul stării de asediu, la mobilizare și pe timpul stării de război (publicată în M. Of. nr. 699 din 17 decembrie 2007), modificată prin H.G. nr. 946/2012 (publicată în M. Of. nr. 699 din 11 octombrie 2012).

- cei care prestează servicii în temeiul Legii nr. 132/1997 privind rechizițiile<sup>1</sup>;
- persoanele condamnate care prestează munca pe bază de voluntariat<sup>2</sup>;
- persoanele care contribuie prin muncă la efectuarea unor lucrări de interes public, în conformitate cu prevederile legale, de pildă, potrivit Ordonanței Guvernului nr. 55/2002 privind regimul juridic al sancțiunii prestării unei activități în folosul comunității<sup>3</sup>, și Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, în cazul înlocuirii amenzii cu sancțiunea prestării unei activități în folosul comunității<sup>4</sup>;
- elevii și studenții în timpul instruirii practice<sup>5</sup>;
- zilierii care prestează munci ocazionale în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 52/2011 privind exercitarea unor activități cu caracter ocazional desfășurate de zilierii<sup>6</sup>;
- copiii care prestează activități remunerate în domeniile cultural, artistic, sportiv, publicitar și de modeling, potrivit H.G. nr. 75/2015<sup>7</sup>;
- specialiștii implicați în proiecte de finanțare din fonduri europene, respectiv din împrumuturi externe<sup>8</sup>.

b) Raportul juridic individual de muncă are un caracter *bilateral*, iar persoana care prestează munca este, întotdeauna, o persoană fizică. Acest raport se poate stabili între o persoană fizică și o persoană juridică sau între două persoane fizice (angajat-angajator), dar niciodată între persoane juridice.

c) Raportul juridic de muncă are caracter personal (*intuitu personae*). Munca este prestată de persoana fizică, *în considerarea pregătirii, aptitudinilor și calităților proprii* ale sale; reprezentarea – care este posibilă în raporturile juridice civile – este inadmisibilă în raporturile de muncă.

Raportul în discuție are un caracter *personal și în ceea ce privește angajatorul*. Devenind subiect al raportului de muncă, persoana fizică dobândește calitatea de membru al colectivului dintr-o anumită unitate. Specificul activității acesteia, coeziunea, capacitatea și prestigiul colectivului ei sunt elemente de o deosebită însemnătate, care determină persoana fizică să devină salariatul aceluia angajator.

d) Raportul juridic de muncă se caracterizează *printr-un mod specific de subordonare a persoanei fizice* față de celălalt subiect în folosul căruia prestează munca. Este adevărat că și în cadrul unor raporturi juridice civile, mandatarul este obligat să acționeze în limitele însărcinărilor primite de la mandant, după cum persoana care are calitatea de prepus își desfășoară activitatea, în funcția încredințată, sub conducerea și potrivit indicațiilor comitentului. Dar, subordonarea caracteristică pentru raportul juridic de muncă implică încadrarea în colectivul de muncă al unui angajator determinat, într-o anumită structură organizatorică și într-o anumită ierarhie funcțională. În acest cadru organizatoric prestabilit are loc prestarea muncii, spre deosebire de contractele civile în baza cărora cel care se obligă să desfășoare

<sup>1</sup> Republicată în M. Of. nr. 261 din 10 aprilie 2014.

Potrivit art. 2 alin. (3) din Lege, „cetățenii apti de muncă pot fi chemați pentru prestări de servicii în interes public, constând în efectuarea unor lucrări sau desfășurarea unor activități privind apărarea națională”.

<sup>2</sup> Potrivit Ordinului Ministerului Justiției nr. 420/2011 privind condițiile în care persoanele condamnate pot presta muncă pe bază de voluntariat (publicat în M. Of. nr. 181 din 15 martie 2011).

<sup>3</sup> Publicată în M. Of. nr. 642 din 20 august 2002, modificată ulterior.

<sup>4</sup> Publicată în M. Of. nr. 410 din 25 iulie 2001, modificată ulterior.

<sup>5</sup> A se vedea Legea nr. 258/2007 (publicată în M. Of. nr. 493 din 24 iulie 2007) modificată prin Legea nr. 9/2015 (publicată în M. Of. nr. 21 din 12 ianuarie 2015).

<sup>6</sup> Republicată în M. Of. nr. 947 din 22 decembrie 2015, modificată ulterior.

<sup>7</sup> Publicată în M. Of. nr. 115 din 13 februarie 2015.

<sup>8</sup> Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, decizia nr. 5/2014 (publicată în M. Of. nr. 686 din 19 septembrie 2014).

activitatea în folosul altuia își organizează singur munca, fără a se încadra într-un colectiv și fără a se subordona celui cu care a contractat.

Subordonarea implică obligația salariatului de a respecta disciplina muncii, această obligație având ca o componentă esențială respectarea programului de lucru; desfășurarea muncii are un caracter de continuitate, în cadrul unui număr minim de ore pe zi, într-o perioadă determinată. Fără elementul de subordonare nu ar fi cu putință unitatea de acțiune a colectivului și eficiența activității sale.

e) Munca trebuie să fie remunerată. Salariul reprezintă contraprestația cuvenită angajatului. Deci, o muncă gratuită nu poate constitui obiect al unui raport juridic de muncă.

f) Asigurarea, prin prevederile legii și ale contractului, a unei protecții multilaterale pentru angajați, atât cu privire la condițiile de desfășurare a procesului muncii, cât și în ceea ce privește drepturile ce decurg din încheierea contractului, reprezintă o altă trăsătură a raportului juridic de muncă. Toate normele juridice îndeplinesc o funcție de protecție a unor interese legitime, pentru că apărarea ordinii de drept constituie rațiunea însăși a legii. Dar aplicarea acestui principiu general dobândește în raportul juridic de muncă un accent specific, întrucât legea acordă o atenție deosebită protecției angajatului.

**9. Formele raporturilor juridice de muncă.** Există două mari categorii de raporturi juridice individuale de muncă: cele fundamentate pe contractul individual de muncă; cele având ca izvor alte contracte numite ori nenumite, după caz, diferite însă de contractul individual de muncă reglementat de Codul muncii.

Raporturile juridice individuale de muncă, se prezintă sub două forme: tipice și atipice (imperfecte).

A. *Formele tipice* sunt, în primul rând, cele fundamentate pe contractul individual de muncă, care constituie forma tipică și clasică a raportului de muncă. În esența sa, acest contract se caracterizează prin aceea că una din părți, care este întotdeauna persoană fizică, se obligă să depună forța sa de muncă în folosul celeilalte părți, de regulă, persoană juridică, sau persoană fizică, ce își asumă, la rândul său, obligația de a crea condiții corespunzătoare pentru prestarea muncii și de a plăti această muncă.

Tot forme tipice pot fi considerate raporturile juridice de muncă ce privesc:

a) *funcționarii publici*;

b) *militarii*, cadre permanente din Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției, Serviciul Român de Informații etc. care, deși nu li se aplică legislația muncii și nu încheie contracte de muncă, se află în raporturi juridice de natură contractuală, cu unitățile din care fac parte;

c) *membrii cooperatori*;

d) *personalul cultelor religioase*.

B. *Formele atipice* au fost considerate:

a) raporturile de muncă fundamentate *pe contractul de ucenicie*;

b) raporturile de muncă ale avocaților salariați în interiorul profesiei.

În temeiul Legii nr. 52/2011, și *zilierii* se află în raporturi juridice de muncă atipice.

O poziție distinctă au judecătorii și procurorii, precum și diplomații.

Este relevantă în sensul celor menționate statuarea Înaltei Curți de Casație și Justiție<sup>1</sup>:

„Prestarea muncii se realizează în cadrul unor raporturi sociale care, odată reglementate prin norme de drept, devin, de regulă, raporturi juridice de muncă.

În această categorie intră raporturile de muncă (de serviciu) ale funcționarilor publici civili sau militari, ale soldaților și gradaților voluntari, ale persoanelor care dețin demnități publice, ale magistraților și magistraților-asistenți, ale personalului auxiliar de specialitate din cadrul instan-

<sup>1</sup> ICCJ – Secțiile Unite, Decizia nr. 46/2008 (publicată în M. Of. nr. 495 din 16 iulie 2009).